

Süni intellekt həm də təhlükə mənbəyidir

Bu gün ən çox müzakirə edilən mövzulardan biri süni intellektir. Bəzi mütəxəssislər süni zəkanın köməyi ilə böyük problemlərin həll olunacağına ümid bəsləyirlər. Ancaq digər alimlər süni zəka barədə o qədər də nikbin proqnozlar səsləndirmirlər. Təəssüf ki, son vaxtlar süni intellektdən dezinformasiya və saxta məlumatların yayılmasında geniş istifadə olunur. Bəs buna qarşı necə mübarizə aparmaq olar? Bu məsələ Qlobal Media Forumunda müzakirə olunub. Tədbir iştirakçıları bəzi qurumların süni intellektdən öz niyyətləri üçün sui-istifadə hallarının artdığını bildiriblər.

Belə ki, İsveçrədə Ukraynada sülhə həsr olunmuş sammit ərəfəsində X sosial şəbəkəsinə 4 dildə saxta şərhlər yerləşdirilib. Maraqlıdır ki, bu şərhlərin müəllifləri kimi Cennifer Eniston, Luc Besson, Elton Con, Lionel Messi göstərilib. Hətta X sosial şəbəkəsi onların fotoları ilə dolub. Cəmi bir neçə saat ərzində sitatların sayı 120 mini keçib. Guya, Cennifer Eniston, Luc Besson, Elton Con, Lionel Messi kimi məşhurlar Ukraynaya yardımını dayandırmağa çağırıblar və AI-nin gələcəyi ilə bağlı pessimist proqnozlar veriblər. Yazılar 500 mindən çox baxış toplayıb. “Bot Blocker” layihəsinə görə, dezinformasiya Rusiya hökumətinə bağlı olan “Dvonik” adlı bot şəbəkəsi tərəfindən yayılıb. Tədqiqatçılar qeyd ediblər ki, 6 ay ərzində botlar Avropa Parlamentinə son seçkilər ərəfəsi də daxil olmaqla ən azı 6 dezinformasiya dalğası həyata keçiriblər.

Auditoriyanın hansı hissəsinin bu cür “sitatları” real qəbul etdiyini müəyyən etmək çətindir, lakin onların sayı az deyil. İnternet istifadəçiləri arasında aldıkları məlumatlara şübhə ilə yanaşma vərdisi də formalaşır. Bu fikri Avropa Parlamentində kommunikasiya şəbəkələri, məzmun və texnologiya üzrə məsul şəxs Renate Nikolay bildirib. “Beş il əvvəlki vəziyyətə baxsanız və onu Avropa Parlamenti seçkiləri ilə müqayisə etsəniz, insanlar indi dezinformasiya imkanlarından daha çox xəbərdar olurlar”, – o, deyib. Nikolay məşhur sosial şəbəkələrdə istifadə edilən xəbərdarlıq sisteminin saxtakarlıqları ifşa etməyə kömək etdiyini bildirib.

Xatırladaq ki, 2024-cü ildə AI-də bütün internet istifadəçilərini qeyri-qanuni

məzmun, mal və xidmətlərdən qorumaq üçün Rəqəmsal Xidmətlər Aktı (DSA) qüvvəyə minib. Onun sayəsində nifrət, aqressiya təbliğ edən və ya dezinformasiya yayan yazılar dərhal silinir. Bununla yanaşı, AI rəsmisi hesab edir ki, Avropa hakimiyyəti Rusiya auditoriyası ilə əlaqə saxlamaq üçün səy göstərməlidir: “Biz təkcə öz əhalimizin deyil, Rusiya kimi ölkələrdə də media azadlığına çıxışı qorumaalıyıq”. O etiraf edib ki, bu, getdikcə çətinləşir, çünki Rusiya hakimiyyəti interneti bloklamaq və təcrid etmək üçün getdikcə müxtəlif texnologiyalardan istifadə edir.

Süni intellekt texnologiyalarından həm də təbliğat və qarayaxma məqsədləri üçün də istifadə edilir. 2020-ci ildə Almaniyanın xarici işlər naziri Annalena Berбок belə hücumların birinin qurbanı olub. O vaxt onun təmsil olunduğu partiya parlament seçkilərinə hazırlaşdı. 6 ay ərzində internetdə Berбокun müxtəlif saxta fotoları yayılıb: kollajların birində onun üzü qızın çıpaq bədənini ilə birləşdirilib. Şəkilaltı mətnə iddia olunurdu ki, gəncliyində Berбокun yaşamaq üçün kifayət qədər pulu olmayıb. Əslində, bu məlumat realıqdan uzaq olub. “Süni intellekt dezinformasiyanı daha ucuz, asan və effektiv edir”, – deyər Almaniyanın xarici işlər naziri Bonnda DW media forumunda çıxışında xəbərdarlıq edib.

Köln Biznes Məktəbinin animasiya prodüseri və media menecmenti professoru Mixael Şvertel xatırladı ki, texnologiyanın sürətli inkişafı səbəbindən hansı materialda süni intellektdən istifadə edildiyini və ya istifadə edilmədiyini başa düşmək getdikcə çətinləşir. O, adi proqram təmi-

natından istifadə etməklə qısa müddətdə videonu redaktə etməyin mümkün olduğunu bildirib. Bununla bağlı video-rolik nümayiş etdirib. Rolikdə bir obyekt digəri ilə əvəz edilib və ya o tamamilə çərçivədən çıxarılıb. Şvertel deyir ki, getdikcə populyarlaşan Luma AI aləti bir fotosəkilədən 120 saniyə ərzində bir neçə saniyəlik animasiya videosu yaratmağa qadirdir: “Təsəvvür edin ki, belə texnologiyanın köməyi ilə siz istənilən siyasətçinin şəklini canlandırma bilərsiniz. Bunun üçün böyük büdcəyə ehtiyac yoxdur”. Bu texnologiya vicdanlı istifadəçilərə yüksək keyfiyyətli və aşağı büdcəli filmlər yaratmağa kömək edə bilər, lakin cinayətkarların əlində bu, ciddi silahdır.

O qeyd edib ki, indi süni intellektlə bağlı ən böyük təhlükə fırıldaqçıların fəal şəkildə istifadə etməyə başladığı saxta səs yazılarından qaynaqlanır: “Söhbət etdiyim qadınlardan birinə ərinin səsi ilə saxta audio yazısı göndərilib. O, səsin həyat yoldaşına aid olduğuna inanıb. Sanki o xəstəxanadadır və arvadından təcili olaraq “filan” nömrəli bank hesabına 5 min avro köçürməsinə istəyib. Sonradan məlum olub ki, səs ərinə aid deyil və süni intellekt vasitəsilə yaradılıb”.

Bu texnologiya Rusiya təbliğatı ilə əlaqəli “Telegram” kanalları tərəfindən bir neçə ildir ki, istifadə olunur.

“Süni intellektin zərərləri sırasında vətəndaşların şəxsi informasiyalarının təhrif olunması, konfidensiallığın pozulması və informasiyanın montajı, etik və hüquqi problemlər də var. Yəni süni intellektin köməyi ilə şəxsin videosunun üzərinə səs yazıla bilər. “Pishing” adlanan applikasiya süni intellektin ən təhlükəli tətbiqetmələrindən biridir. Vaşinqton Universitetindən olan proqramçılar saxta videoda istənilən sözü Barak Obamanın dilindən deyər biləcəklərini alqoritm yaradıblar. “Siz ən kiçik pikselinə qədər həqiqi video və ya audioya bənzərən saxta videolar yarada bilərsiniz.” – deyər Kembric Universitetinin nümayəndəsi Şahar Avin bildirib.

“Deepfake” vasitəsilə də çoxlu saxta xəbərlər yaratmaq mümkündür. Bu fırıldaqın arxasında dayanan real şəxsin tapılmasına gəldikdə isə, bu şəxsləri müəyyən etmək üçün informasiya və kommunikasiyalar haqda dərin biliklərə sahib olmaq lazımdır”.

Artıq süni intellekt silahlı münaqişələrdə də fəal şəkildə istifadə olunur. Avstraliya, Böyük Britaniya və ABŞ-ın yaratdığı

üçtərəfli müdafiə ittifaqı olan AUKUS Çinlə rəqabəti artırmaq üçün artıq avtonom silah sistemlərini sınaqdan keçirir. Süni intellekt silahlarından Liviya, Yəmən və Ukraynada istifadə edilib. İsrail Müdafiə Qüvvələri Qəzza zolağında HƏMAS-ın hədəflərinə zərbələr endirərəkən hədəfləri seçmək üçün süni intellektdən istifadə edib.

Süni intellektin istifadəsi üçün kifayət qədər çox sahə var. Məsələn, süni intellekt hərbiçilərin həyatını xilas edə, təhlükəli tapşırıqları yerinə yetirə, ərazini kəşf edə, partlayıcıları zərərsizləşdirə bilər.

Süni intellekt qərar qəbul etmə prosesinə də təsir edir: məlumatların dəqiq təhlili düşməni daha effektiv müəyyən edərək və məğlub etməyə kömək edir. Avtomatlaşdırılmış sistemlər dronların məlumatlarından istifadə edərək minimum səhvlərlə ağıllı qərarlar qəbul edir. Bu sahənin mütəxəssisi Sahar Avin deyir: “Müharibə ərazisində çoxlu sensor və sistemləri olan robotların fəaliyyət göstərməsi sizə rəqib qarşısında üstünlük yaradır. Həmin robotlar döyüş meydanında baş verən hadisələrlə bağlı sizə terabaytlarla informasiya göndərir. Beləcə siz sistemin göndərdiyi məlumatlara uyğun qərarlar verirsiniz”.

Bununla belə, hərbiçilər tərəfindən süni intellektdən istifadə potensial təhlükələrə görə kifayət qədər narahatlıq doğurur. Birincisi, bu onunla bağlıdır ki, texnologiyanın inkişafı avtonom silah sistemlərinin inkişafı, nüvə silahlarına nəzarət və istifadə, kəşfiyyat məlumatlarının toplanması kimi mühüm sahələrə təsir göstərir. Beləliklə, düşmən tərəfindən süni intellekt sistemlərinin sındırılması və manipulyasiyası riski var ki, bu da məxfi məlumatların oğurlanmasına səbəb ola bilər. İkincisi, süni intellekt gözlənilməz olaraq qalır və uğursuzluqlar və ya səhvlər baş verdikdə, kimin məsuliyyət daşdığını müəyyən etmək çətinləşir və bu, mülki şəxslərə gözlənilmədən zərər verə bilər.

Hazırladı:
PÜNHAN
XQ